

НАПОМЕНЕ ПРИРЕЂИВАЧА

Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1937. годину чине осму књигу едиције *Извори за историју међународних односа 1930–1940.* и обухватају месечне извештаје од јануара до децембра 1937. Мада је Министарство иностраних послова и током 1937. године добијало политичке извештаје из свих земаља где је Краљевина Југославија имала дипломатска представништва, у коначне кумулативне извештаје укључени су извештаји из 17 земаља: Албаније, Аустрије, Белгије, Бугарске, Велике Британије, Грчке, Египта, Италије, Мађарске, Немачке, Палестине, Пољске, Румуније, Турске, Француске, Чехословачке и Шпаније. У 1937. нема посебних извештаја из балтичких, скандинавских земаља, САД, Јужне Америке, као ни извештаја Сталне делегације Краљевине Југославије при Друштву народа, али се седнице и одлуке његових тела помињу у извештајима из других држава.

Осма књига *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1937. годину* обухвата извештаје о спољној, унутрашњој и економској политици наведених земаља. Поједини извештаји које су слали посланици Краљевине Југославије Министарству иностраних послова донети су у целини, док су неки скраћивани и на тај начин прилагођени кумулативним месечним извештајима. Током 1937. године, одлуком Министарског савета и министра иностраних послова, дошло је до премештаја бројних посланика Краљевине Југославије и именовања нових у појединим државама. Тако је у:

Албанији – Тирани, од јануара 1937. посланик Краљевине Југославије био Радоје Јанковић, бивши генерални конзул у Њујорку;

Аустрији – Бечу, после смрти Ђорђа Настасијевића, дугогодишњег посланика КЈ у Бечу, из Анкаре је Указом од 30. априла 1937. премештен Бранко Лазаревић. Лазаревић је примио дужност од Милана Константиновића, саветника Посланства који је једно време био и отправник послова;

Белгији – Бриселу, током 1937. посланик је био Павле Каровић, постављен Указом пов. бр. 2691 од 18. јуна 1936;

Бугарској – Софији, током 1937. посланик је био Момчило Јуришић Штурм, који је за опуномоћеног министра и изванредног посланика у Софији постављен 27. новембра 1935;

Великој Британији – Лондону, после смрти Славка Грујића марта 1937, до именовања новог посланика отправничке послове обављао је Владимир Милановић. Маја 1937. за новог посланика КЈ постављен је Драгомир Касидолац;

Грчкој – Атини, током прве половине 1937. изванредни посланик и опуномоћени министар КЈ био је Бошко Христић до јуна 1937 (од 12. марта 1931), када је премештен у Рим. За новог посланика у Атини 19. јуна 1937. постављен је Миодраг Лазаревић, дотадашњи генерални конзул у Марсеју. Лазаревић је примио дужност посланика 15. октобра 1937;

Египту – Каиру, током 1937. у Посланству Краљевине Југославије као отправник послова радио је Владислав Марковић, постављен за саветника Посланства КЈ у Каиру 1936. и остао на дужности до 1939;

Италији – Риму, у првој половини 1937. посланик је био Јован Дучић, који је 8. јуна 1937. премештен за краљевског посланика у Букурешт, али је у Риму остао до октобра 1937. Бошко Христић, дугогодишњи посланик у Атини, Указом од 8. јуна 1937. премештен је за посланика КЈ у Рим. За време одсуствовања Дучића и Христића из Посланства, отправничке послове обављао је Павле Бељански, саветник Посланства.

Мађарској – Будимпешти, током 1937. посланик је био др Александар Вукчевић, постављен 4. децембра 1933, али је дужност званично почео да обавља 16. фебруара 1934;

Немачкој – Берлину, током 1937. посланик је био Александар Цинцар-Марковић, постављен 10. новембра 1935, у Берлину остао до фебруара 1939;

Пољској – Варшави, посланик је био Првислав Грисогоно, који је средином 1937. стављен на располагање, а отправничке послове у Посланству вршио је Славко Којић, саветник до доласка новог посланика Владислава Мартинца, који је Указом од 8. јула 1937. постављен за опуномоћеног министра и изванредног посланика у Варшави;

Румунији – Букурешту, у току прве половине 1937. опуномоћени министар и изванредни посланик био је Драгомир Касидолац (постављен 24. јануара 1936). Нови посланик у Букурешту Јован Дучић постављен је Указом од 8. јуна 1937, али је стигао у Букурешт тек 5. новембра 1937, када је и примио дужност посланика. Акредитивна писма предао је румунском краљу Каролу II приликом аудијенције 12. новембра 1937;

Турској – Анкари, Бранко Аџемовић генерални конзул у Солуну, разрешен је те дужности 10. јула 1937, пошто је Указом од 19. јуна 1937. постављен за опуномоћеног министра и изванредног посланика у Анкари. Дужност је примио 29. јула 1937. и у Анкари је остао до марта 1939;

Француској – Паризу, током 1937. посланик је био Божидар Пурић, постављен 26. јуна 1935;

Чехословачкој – Прагу, током 1937. посланик је био др Василије Протић, који је за опуномоћеног министра и изванредног посланика Краљевског посланства у Прагу постављен 20. августа 1935;

Шпанији – Мадриду, посланик до новембра 1937. био је Станоје Пеливановић, постављен 28. маја 1935.

У *Извештајима Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1937. годину* коментарисана је југословенска спољна политика коју је водила влада Милана Стојадиновића у текстовима из свих 17 држава. Од 24. јануара 1937. када је потписан југословенско-бугарски *Споразум о пријатељству*, извештаји прате ставове европских влада, земаља чланица Мале антанте и Балканског споразума, владине и опозиционе штампе. Већ следећи корак југословенске владе на пољу спољне политике био је побољшање односа са Италијом, које се огледало у потписивању *Политичког и Привредног споразума* Југославије и Италије 25. марта 1937. Ови споразуми били су тема дипломатских кругова, њихових процена и калкулација. Посебно су забележена јавна иступања и експозеи др Милана Стојадиновића о спољној политици Југославије поднети у Народној скупштини Краљевине Југославије.

Иако нема извештаја од делегата Краљевине Југославије при Друштву народа др Ивана Субботића, ипак одлуке Савета, Скупштине и комисија Друштва народа прате се по извештајима из других земаља. Одлуке Друштва народа највише су цитиране у извештајима из Турске о турско-француском споразуму о Александрету као и из других земаља.

Посебно су исцрпни извештаји из Немачке, у којој је национал-социјализам за само четири године продро у све поре политичког, економског и културног живота. У извештају из јануара и фебруара 1937, говор Хитлера на дан обележавања четворогодишњице његове победе коментарисале су све европске владе и страна штампа, свака из свог угла. Посебно је апострофирана одлука Хитлера о забрани Немцима да приме Нобелову награду и установљењу немачке награде од 100.000 марака из области културе. Забрана је била регулисана посебном уредбом.

Пет извештаја из Француске третирају само унутрашњу политику, рад владе Леона Блума и друге владе социјалисте Камиј Шотана. О спољној политици Француске говоре извештаји из других земаља. О многим међдржавним споразумима закљученим током 1937 (Центлменски споразум, приступање Италије Антикомунистичком пакту), преговорима и конференцијама (нпр. Нионска конференција), Малој антанти, дипломатским и оружаним сукобима у Шпанији, проблему Палестине и другим питањима *Извештаји*

Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1937. годину пружају мноштво информација и података драгоцених за сагледавање токова европске историје. Мада нема посебних извештаја из САД, говор председника Рузвелта од 6. октобра 1937, у којем је упозорио на морално безвлашће и подигао свој наступ на висину општег принципа против рата и убијања, имао је одјека у свим државама, нарочито у Немачкој.

Приликом приређивања и рада на научном апарату за осму књигу едиције, *Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1937. годину*, коришћени су методологија и искуство у раду на седам претходних књига. Осим архивске грађе фондова и збирки Архива Југославије, консултовани су: најновија литература, дигитализовано издање дневног листа *Политика* за 1937. годину и интернет издања. Приказ међународних политичких догађаја, коментари стране штампе, објашњења одређених појмова и израза, биографије посланика Краљевине Југославије, председника влада, министара иностраних послова и личности чија се имена први пут јављају у основном тексту и други истраживачки резултати приређивача сажети су у 287 напомена.

Зборник докумената *Извештаји МИП-а Краљевине Југославије за 1937. годину*, као и претходних седам књига едиције, читаоци могу читати редом, по месецима, или, у зависности од интересовања, по земљама, како би добили свеобухватну слику одређене државе током целе 1937. године. Осим тога, са осмом књигом едиције омогућено је читаоцима да своја интересовања, фокусирана на историју једне земље, споје у низу са претходним књигама. Именски и географски индекс пружају знатан број додатних информација и омогућавају лакше коришћење текста. Именски индекс обухвата импресиван број личности које се јављају у основном тексту и научном апарату, па су у регистру назначене њихове функције и положај који су имали током 1937. године. У географском индексу дата је и етимологија географских појмова.

Као и за претходне књиге едиције, приређивач се држао основних методолошких начела о издавању архивске грађе у циљу очувања њене целовитости и аутентичности. Структуру *Извештаја Министарства иностраних послова Краљевине Југославије за 1937. годину* чине: Предговор др Александра Животића, Напомене приређивача Наде Петровић, основни текст архивске грађе (који је у низу хронолошки) са напоменама, индекси личних имена и географских назива, попис коришћених архивских фондова и збирки, попис литературе, интернет издања и садржај. Језик и писмо архивске грађе нису мењани. Лекторске интервенције су биле минималне (одвојено или спојено писање речи, употреба малих и великих слова у појединим случајевима), да би се сачувао стил писања и језик времена у коме су извештаји настали.

Београд, новембар 2013.

Нада Петровић